

Більш глибоке розуміння юристами значення емоційного компонента в їх діяльності а також оволодіння практичними навичками управління емоціями недосяжне в рамках існуючої системи підготовки юристів у вищій школі. Набуття таких компетенцій можливе сьогодні в Україні тільки з допомогою неформальної освіти і традиційно обов'язково включається курсів до базової підготовки медіаторів. Відповідно, навчання таким компетенціям практикують лише деякі осередки у Львові, Одесі, Києві, Вінниці та Харкові, на постійній основі чи спорадично. Зміна існуючих програм підготовки спеціалістів у вищій школі, затверджених відповідно до чинного законодавства України, є процесом складним і повільним. Разом з тим, завдяки тотальному пришвидшенню бізнес-процесів та загалом процесів життєдіяльності суспільства, змінюється потреба у характері юридичних послуг, що пропонуються на ринку.

Зважаючи на викладене, перспективним напрямом у підготовці майбутніх юристів є ознайомлення їх з аспектами емоційної компетентності (EQ) та медіацією, як сучасним методом АВС, який за своєю сутністю, серед іншого, базується на роботі з емоціями сторін, оскільки таким чином студенти матимуть можливість отримати додаткові сучасні компетенції, які підвищать їх ефективність, як спеціалістів, після закінчення навчання.

Вищевикладені пропозиції сприятимуть підвищенню ефективності навчання в галузі юридичної освіти.

ЩОДО ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ДЛЯ ОТРИМАННЯ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Е.А. Писарева

Тема юридичної освіти в Україні є предметом постійних обговорень в контексті якості надання правничих послуг, працевлаштування молодих спеціалістів, браку кваліфікованих кадрів. Правничі фірми влаштовують для студентів конкурси й стажування в пошуках майбутніх молодших юристів, під егідою лідерів ринку юридичних послуг проходять студентські практикуми і семінари. Водночас майбутні правники скаржаться на брак прикладних навичок та прірву між юридичною теорією та практикою, а потенційні роботодавці говорять про низький рівень як теоретичної, та і практичної підготовки молодих фахівців, відсутність елементарних професійних навичок. Серед причин, які призвели до такого стану вищої юридичної освіти, вказують зниження рівня вимог до студентів, особливо тих, хто отримує знання шляхом заочної форми навчання.

На засіданні робочої групи МОН з реформування вищої юридичної освіти, що відбулося у серпні 2016 р., тоді ще перший заступник міністра освіти і науки України І. Совсун зазначила, що «...Той рівень вимог і контролю, що є на заочній формі, не дає нам можливості говорити про перспективу отримання якісної юридичної освіти в такому форматі». Цю думку підтверджують і деякі практикуючі юристи. «Заочна форма завжди була й буде профанацією навчання... Взагалі студентам-юристам більше часу потрібно приділяти напрацюванню практичних навичок правничої професії. Однак не шляхом заочного вивчення навчальних дисциплін... Не можна за 1,5 року опанувати базові дисципліни (теорію права, цивільне та кримінальне право, процесуальні дисципліни) та ще й отримати спеціалізацію в окремих галузях права... Це тупиковий шлях розвитку юридичної освіти», – вказує адвокат, доктор юридичних наук, професор О. Яновська.

Такі позиції знайшли своє відображення в проекті Концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до

європейських стандартів вищої освіти та правничої професії, що був представлений на обговорення у вересні 2016 року. В проекті зазначається, що навчання за освітньо-професійною програмою за другим (магістерським) рівнем вищої освіти зі спеціальності «Право» провадиться у очній (денна, вечірня) формі. Для осіб, які вже здобули вищу освіту за іншими спеціальностями, вищі навчальні заклади можуть впроваджувати і комбіновану (очна та заочна (дистанційна)) форму навчання. Як самостійна, заочна (дистанційна) форма навчання для отримання вищої юридичної освіти не передбачається.

Слід зазначити, що отримати вищу освіту, в тому числі й юридичну, в заочній формі на теренах нашої держави було неможливим до 1938 року. Але 29 серпня 1938 р. Постановою Ради народних комісарів СРСР «Про вище заочне навчання» було визначено перелік спеціальностей, за якими була можлива заочна освіта, а також створювалася мережа самостійних заочних ВНЗ. В сучасній Україні така форма навчання передбачена ст. 49 Закону України «Про вищу освіту».

Позитивними рисами заочної форми навчання є можливість поєднувати навчальний процес з роботою або сімейним життям; відносна свобода у відвідуванні навчального закладу; можливість навчатися в будь-якому віці; це зручна форма навчання для осіб з особливими освітніми потребами; підвищений рівень самоорганізації та самонавчання; невисока оплата за навчання.

Серед негативних рис слід зазначити невеликі можливості студентів працювати в групах, набувати навички спілкування та аналізу, які виявляються і розвиваються у процесі вивчення кейсів, бізнес-ігор, удаваних судових процесів; обмежене спілкування і можливості отримання консультацій у викладача; опанування під час знаходження на лекційних заняттях дуже великого обсягу навчального матеріалу, що носить, як правило, поверхневий характер; незначний час знаходження в навчальному закладі та можливості співпраці з викладачем, що відбивається на рівні наукової активності, участі у роботі юридичних клінік, різноманітних виховних заходах тощо. Студенти заочної форми навчання, частіше за все, не встигають набути «студентського духу», стати повноправним членом студентської спільноти.

Звертаючись до іноземного досвіду, треба зазначити, що більшість європейських країн віддають перевагу денній формі навчання на юридичному факультеті. Але студенти можуть опанувати професію й за комбінованим принципом – очно-заочно. При цьому викладачі не стільки екзамнують майбутніх правників на знання букви закону, скільки допомагають усвідомити дух права та принципи дії правових процесів під час аудиторного вивчення правничих кейсів у вихідні. Адже сучасний юрист повинен не тільки вміти аргументувати свою позицію, а й донести її до опонента у спорі, пояснити клієнтові та відстояти у суді. Для цього йому, швидше за все, знадобляться особисті якості та навички, розвиток яких має стати частиною його правничої підготовки. Тому не можна казати, що заочна форма навчання для отримання вищої юридичної освіти взагалі неприйнятна зарубіжним вишам і правничим школам.

Підсумовуючи вищенаведене, слід вказати, що за сучасних умов, які склалися в нашій країні, існування заочної форми навчання для отримання вищої юридичної освіти є об'єктивно обґрунтованим. Навіть опитування, яке було проведено у соціальних мережах в 2016 році, показує, що 22,1% респондентів вважають, що очна форма навчання не гарантує якості навчання, а 57,4% стверджують, що «гарних юристів серед заочників не менше, ніж серед студентів стаціонару». Опанування юридичними знаннями та набуття фахових вмінь та навичок здебільшого залежить від розумових можливостей студентів та прагнення отримати правничу професію.

Доцільно для отримання вищої юридичної освіти перейти на очно-заочну або вечірню форму навчання, вимагаючи від студента хоча б на старших курсах працювати за фахом, що надало б можливості більш ефективно засвоювати теоретичний матеріал і плідно працювати в групах (для чого вони повинні бути невеликими – до 10 студентів максимум). Для осіб з особливими освітніми потребами слід залишити заочну (дистанційну) форму навчання, надавши перевагу індивідуальній співпраці такого студента і викладача з широким залученням новітніх інформаційних технологій. Це також допоможе нам скоріше інтегруватися в європейський та світовий освітній простір.

РОЛЬОВІ ІГРИ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ГОСПОДАРСЬКЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО»

Ю.О. Серебрякова

Підготовка конкурентноспроможного фахівця є можливою тільки за умови оволодіння студентами вміннями та навичками майбутньої професії. Доводиться констатувати, що лекційні та традиційні форми проведення практичних занять не завжди здатні це забезпечити, адже в ході їх проведення роль студента зводиться до сприйняття і осмислення матеріалу, аналізу та обговорення певних ситуацій. При цьому, студенти позбавлені можливості здійснення практичних дій в певних ситуативних обставинах.

Надзвичайно важливим є використання рольових ігор при вивченні дисципліни «Господарське-процесуальне право», оскільки саме в процесі такої гри студенти здатні перевірити свої теоретичні знання про умови та порядок здійснення господарського судочинства.

Рольова гра – це форма проведення практичного заняття зі студентами у процесі якої студенти наділяються певними ролями, які визначають їх діяльність і поведінку відповідно до запропонованої фабули.

У процесі викладання навчальної дисципліни «Господарське процесуальне право» в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса розроблена рольова гра «Засідання господарського суду», яка представляє собою змодельовану імітацію судового процесу, пов'язаного з розглядом господарським судом справи за запропонованою викладачем фабулою.

Учасниками гри є суд, позивач, представник позивача, відповідач, представник відповідача. Для участі у грі студенти діляться на групи по 5 студентів, серед яких за допомогою жеребкування визначається роль кожного учасника судового процесу.

Після цього студентам надається фабула справи. З урахуванням своєї ролі у судовому засіданні, студенти мають підготуватися до участі у судовому засіданні. Так, суддя має виписати до найменшої подробиці процедуру такого дійства, а також скласти проект рішення суду щодо справи, яка розглядатиметься, позивач (відповідач) та його представник мають підготувати позов (відзив на позов) та можливі питання до відповідача (позивача), клопотання, які вважає за необхідне заявити в судовому засіданні тощо. Отже, підготовка полягає у визначенні студентом того, що має кожний з них говорити (стверджувати); на чому має наполягати; які аргументи він має використовувати зі своєї ролі у судовому провадженні; послідовність викладення або аналізу обставин справи

Процес роботи з фабулою продовжується орієнтовно протягом місяця та контролюється викладачем (керівником гри) шляхом надання студентам консультацій щодо можливих джерел пошуку інформації для вирішення питань, визначених фабулою, принципів побудови позицій сторін у спорі, загальних